

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

14.04.2023.

Nr.1-12/7

Rēzeknes novada pašvaldībai
info@rezeknesnovads.lv

Rēzeknes novada pašvaldības iestādes
"Veselības un sociālās aprūpes centrs "Viļāni""
vadītājai Jūlijai Nesterovai
julija.nesterova@rezeknesnovads.lv

Informācijai: **Labklājības ministrijai**
lm@lm.gov.lv

Ziņojums par cilvēktiesību nodrošināšanu Rēzeknes novada pašvaldības iestādē **"Veselības un sociālās aprūpes centrs "Viļāni""**

2023. gada 6. februārī Tiesībsarga biroja Prevencijas daļas juridiskā padomniece Zanda Rūsiņa kopā ar Labklājības ministrijas pārstāvēm bez iepriekšējā brīdinājuma apmeklēja Rēzeknes novada pašvaldības iestādi "Veselības un sociālās aprūpes centrs "Viļāni"" (turpmāk - Pansionāts), Rīgas ielā 57, Viļānos, Rēzeknes novadā.

Vizītes mērķis - iepazīties ar cilvēktiesību nodrošināšanas aspektiem Pansionātā, kā arī pārbaudīt saņemto informāciju par klientu iespējamu fiksēšanu jeb prettiesisku ierobežojošo līdzekļu pielietošanu.

1. Vispārīga informācija par Pansionātu un klientu skaitu

Rēzeknes novada dome 2022. gada 21. aprīlī pieņēma lēmumu Nr. 375 (Prot. Nr.12, 11.§) "Par SIA "Viļānu slimnīca" pārveides par pašvaldības iestādi "Veselības un sociālās aprūpes centrs "Viļāni"" uzsākšanu". Lēmumā noteikts, ka iestāde "Veselības un sociālās aprūpes centrs "Viļāni"" tiek izveidota ar 2022. gada 1. augustu un darbību uzsāk ar 2022. gada 5. augustu.¹

Tātad Pansionāts ir izveidots bijušās SIA "Viļānu slimnīca" telpās.

¹ <https://rezeknesnovads.lv/pasvaldiba/veselibas-un-socialas-aprupes-centrs-vilani/>

Telpas, kurās dzīvo Pansionāta iemītnieki, ir neremontētas un joprojām izskatās pēc slimnīcas palātām. Arī pie istabiņu durvīm ir saglabāti uzraksti ar palātu numerāciju. Pansionāta iemītnieki pārsvarā ģērbti pidžamās un naktskreklos.

Vizītes dienā Pansionātā ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus saņēma 42 klienti.

Vizītes dienā tika veikta saruna ar Pansionāta vadītāju Jūliju Ņesterovu, kā arī tika intervēti atsevišķi darbinieki un klienti, lai noskaidrotu viņu viedokli par Pansionātā sniegtajiem ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem.

2. Vispārējie sadzīves apstākļi un higiēnas normu ievērošana

Vizītes laikā, apmeklējot istabiņas, kurās dzīvo Pansionāta iemītnieki, daudzās no tām bija jūtama ļoti spēcīga urīna un fekāliju smaka. Vairākās istabās bija izvietoti sēdpodi klientu dabisko vajadzību nokārtošanai. Vienā no istabām sēdpods bija piepildīts ar fekālijām, bez vāka un istabā bija jūtama spēcīga smaka. Vizītes laikā tika novērots, ka šādos apstākļos aprūpētājas izdala pusdienas un cilvēki pusdienoja antisanitāros apstākļos.

Vadītāja norādīja, ka šāda situācija izveidojusies, jo nav pietiekams darbinieku skaits – pa dienu strādā tikai divas aprūpētājas, kas ir atbildīgas gan par istabiņu uzkopšanu, gan par ēdienu izdalīšanu, gan gulošo cilvēku pabarošanu, gan pozicionēšanu. Ņemot vērā, ka Pansionātā dzīvo 42 klienti, divas aprūpētājas nespēj pilnībā nodrošināt adekvātu un cieņpilnu klientu aprūpi.

Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (turpmāk - CPT) ir norādījusi, ka ļoti slikti dzīves apstākļi sociālās aprūpes iestādēs pati par sevi var būt **necilvēcīga un pazemojoša izturēšanās** pret iemītniekiem.²

Vizītes laikā novērotie sadzīves apstākļi Pansionātā bija vērtējami kā slikti un cilvēku cieņai neatbilstoši.

Papildus vēršu uzmanību, ka katru dienu neatkarīgi no laika apstākļiem Pansionāta iemītniekiem jābūt pieejamām **pastaigām svaigā gaisā**. Āra atpūtas zonās jābūt vietai, kur iemītnieki var patverties no lietus un saules. CPT ir norādījis, ka atbilstoša apģērba trūkums nedrīkst būt iemesls pastaigu svaigā gaisā nepiedāvāšanai. Tāpat jācenšas nodrošināt, ka visiem iemītniekiem ir iespēja izmantot neierobežotu piekļuvi pastaigām svaigā gaisā dienas laikā, ja vien viņiem nav jāatrodas telpās saistībā ar ieplānotām aktivitātēm. Personālam jāgarantē iemītnieku drošība, kad viņi atrodas ārā, un jāsniedz nepieciešamā palīdzība visiem iemītniekiem, kuriem ir fiziski traucējumi.³

Rekomendācijas:

1. Aicinu **Pansionāta vadītāju** nodrošināt atbilstošu darbinieku skaitu, lai būtu iespējams uzturēt istabiņās tīrību un nodrošināt klientu higiēnas pamatvajadzības, kā arī uzraudzīt, lai arī ar esošajiem resursiem regulāri tiktu tīrīti sēdpodi un nomainīti inkontinences līdzekļi.

² Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) 2020. gada 21. decembra Datu apkopojums "Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs" 6. punkts Pieejams: <https://www.vvc.gov.lv/lv/starptautiskie-tiesibu-akti/european-committee-prevention-torture-and-inhuman-or-degrading-treatment-or-punishment-cpt-factsheet-persons-deprived-their-liberty-social-care-establishments>

³ Turpat 12. punkts

2. Aicinu **Rēzeknes novada domi** izvērtēt nepieciešamību palielināt Pansionāta līdzfinansējumu gadījumā, ja darbinieku trūkums ir saistīts ar nepietiekamām finansēm jaunu vakanču ieviešanai.

3. Klientu privātuma nodrošināšana

CPT ir norādījis, ka sociālās aprūpes iestādēm jānodrošina mājīga, individualizēta vide, kas sniedz zināmu privātumu. Katram iemītniekam jābūt personiskai, slēdzamai telpai, kurā glabāt savas personiskās mantas, un iespējai apgērbties un noģērbties, mazgāties, iet dušā un vannoties apstākļos, kuros tiek respektēts viņu privātums. Īpaša uzmanība jāpievērš vecāka gadagājuma iemītnieku un/vai iemītnieku ar fizisko spēju traucējumiem īpašajām vajadzībām. Jāmudina iemītnieki padarīt savas telpas personiskākas.⁴

Apmeklējot klientu istabiņas, tika secināts, ka istabiņu iekārtojums atgādina slimmīcu palātas, mēbeles vairumā istabiņās bija nolietotas, tāpat istabās vispār nebija padomāts par cilvēku privātuma nodrošināšanu. Sēdpoži ir novietoti istabās bez jebkādiem norobežojošiem aizslietņiem. Respektīvi klientiem sēdpožs ir jāizmanto pie atvērtām istabas durvīm, turklāt citu istabas biedru klātbūtnē. Šāda situācija ir ne tikai cilvēka cieņas aizskaroša, bet arī no higiēnas viedokļa nav pieņemama, īpaši, ja sēdpožs pēc tam nekavējoties netiek iztīrīts.

Tāpat tajās istabās, kurās bija izmitināti cilvēki, kuriem ir kustību traucējumi un tiek lietoti inkontinences līdzekļi, arī bija jūtama izteikta smaka, kas var liecināt par nepietiekamu higiēnas nodrošināšanu šiem cilvēkiem.

Intervējot Pansionāta klientus tika noskaidrots, ka arī pamperi iemītniekiem ar funkcionāliem traucējumiem tiek mainīti bez jebkādu norobežojošu aizslietņu izmantošanas, citu istabas biedru klātbūtnē. Šāda prakse nav uzskatāma par atbilstošu un ir nekavējoties jāmaina.

Rekomendācija: Aicinu **Pansionāta vadītāju** nodrošināt, lai katrā istabā būtu pieejams norobežojošs aizslietnis, kas tiktu izmantots klientu privātuma nodrošināšanai higiēnas procedūru veikšanas laikā.

4. Klientu pozicionēšana

Pansionāta darbinieki nevarēja uzrādīt klientu pozicionēšanas plānus, līdz ar to nebija iespējams pārliecināties, vai klienti, kuriem ir funkcionāli traucējumi un viņi patstāvīgi nespēj mainīt gulēšanas pozas, tiek regulāri pozicionēti, lai izvairītos no izgūlējumu rašanās riska.

Tāpat tika novērots, ka klienti tiek baroti neatbilstošā ķermeņa stāvoklī. Daļa klientu ēda, atrodoties pilnīgā guļus stāvoklī, jo paši nespēja piecelties sēdus vai pussēdus pozīcijā. Netika novērots, ka darbinieki nodrošinātu nepieciešamo atbalstu klientu pozicionēšanai ēdināšanas laikā un arī pēc ēšanas netika sniegts iemītniekiem atbalsts sakopties. Vizītes

⁴ Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT) 2020. gada 21. decembra Datu apkopojums "Personas, kurām atņemta brīvība sociālās aprūpes iestādēs" 10. punkts Pieejams: <https://www.vvc.gov.lv/lv/starptautiskie-tiesibu-akti/european-committee-prevention-torture-and-inhuman-or-degrading-treatment-or-punishment-cpt-factsheet-persons-deprived-their-liberty-social-care-establishments>

laikā tika novērots kā kāds kungs ēdiena paliekas uz sejas noslaucīja ar roku un roku noslaucīja savās drēbēs, jo nebija pieejamas ne salvetes, nedz dvieļītis. Šāda prakse nav pieņemama.

Rekomendācijas: Aicinu Pansionāta vadītāju:

1. Ieviest pārskatāmas klientu pozicionēšanas uzskaites lapas un uzraudzīt, lai aprūpes darbinieki būtu apmācīti klientu pozicionēšanā saskaņā ar individuālajā pozicionēšanas plānā noteikto, kā arī uzraudzīt, lai regulāri tiktu atzīmēts, kad klients ir pozicionēts,

2. Nodrošināt, lai klienti tiktu ēdināti, ievērojot ārstniecības personas (fizioterapeita/ergoterapeita) ieteikto ķermeņa stāvokli ēdināšanas laikā.

3. Nodrošināt, lai ēdināšanas laikā tiktu lietotas salvetes vai priekšautiņi un klientiem tiktu sniegts atbalsts sakopties pēc ēšanas (noslaucīt muti, nomazgāt rokas utt.).

5. Ierobežojošu līdzekļu lietošana

Vizītes laikā netika gūts apstiprinājums tam, ka Pansionātā notiktu klientu nepamatota fiksācija jeb ierobežojošu līdzekļu lietošana. Gan Pansionāta darbinieki, gan aptaujātie Pansionāta iemītnieki norādīja, ka klientu fiziska ierobežošana nenotiek.

Vienlaikus informēju, ka neviens normatīvais akts neparedz sociālās aprūpes iestādei tiesības izmantot klientu fiziskai savaldīšanai mehāniskus un ķīmiskus (medikamentozus) savaldīšanas līdzekļus. Līdz ar to jebkādu ierobežojošu līdzekļu pielietošana pret Pansionāta iemītniekiem būtu prettiesiska un sodāma darbība.

Vizītes noslēgumā ar Pansionāta vadītāju tika pārrunāti vizītes laikā konstatētie trūkumi (vispārējiem sadzīves apstākļiem, individuālu nodarbību un brīvā laika pavadīšanas iespēju nodrošināšanu klientiem, klientu lietu savlaicīgu aizpildīšanu, klientu privātās dzīves nodrošināšanu u.tml.), sniedzot ieteikumus kvalitatīvāku pakalpojumu sniegšanā, ievērojot klientu vislabākās intereses.

Lūgums mēneša laikā informēt par veiktajām vai plānotajām darbībām sniegto rekomendāciju īstenošanā (par plānotajām darbībām, norādot sniegto rekomendāciju īstenošanas termiņus).

Pateicos par vizītes laikā sniegto informāciju un sadarbību ar Tiesībsarga biroja un Labklājības ministrijas pārstāvjiem.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons